



5.1 Lietuvių liaudies pasaka „Apie dvylika brolių, juodvarniais lakstančių“

Apie dvylika brolių, juodvarniais lakstančių

Vieno pono numirė **pati** ir paliko dvylika sūnų ir da vieną mažą dukterėlę. Netruko, ir tėvas pamylėjo kitą merginą, raganą. Ta sako:

– Duktė tegul bus, bet savo sūnus visus sudegink ir, supylęs jų **pelenus** į popierius, atsiųski man, tai tada už tavęs eisiu.

Tėvas mąstė šiaip, mąstė teip, nebežino, kas čia bebus daryta. Ir pasisakė vienam savo **tarnui**. Tas jam sako:

– Gi ko čia, ponai, teip rūpinies? Jug tamstos dvare yra didelių šunų. Dvylika tų sudegysi, pelenus supilstysi į popierius, padėsi antspaudus ir nusiūsi jai – bene ji permanys? O po vestuvių – kad ir ras, nebe ką jiems padarys.

Ponas teip ir padarė: sudegino dvylika šunų, pelenus jų supylė į popierius, prispaudė ant popierių **antspaudus** ir nusiuntė raganai. Ta apžiūrėjo visus popierėlius, apuostė, ir tinka – teka už jo. Po vestuvių, kaip parvažiavo dvaran, uosto – šmurkš šmurkš, pagaliaus sako:

– Kas čia smirdi? Kad tie visi, kas čia yra nereikalingi, juodvarniais išlėktų! O jos posūnių būta tuokart **sklepe** po vyro rūmais. Tuoji visi paskui kits kitą strikt ant lango ir lekia, ir lekia, ir išlėkė sau.

Daugiau gyveno rūmuose tik ponas su savo ragana, prie jų augo dukrelė, kuriai ilgai niekas nieko nesakė apie brolius: mat tas ponas buvo užgynęs, kad iš tų dvariškių niekas nepasakytų mergaitei, kad jos buvo broliai ir kad jų pamotė, ragana, teip juos išvaikė.

Vieną kartą – mergaitė buvo jau dvylikos metų – ėmė šnekėtis dvariškiai:

– Argi ta viena dukterėlė tebuvo mirusios ponios?

Tada jų vienas sako:

– Ką čia bešnekėti, buvo sūnų dvylika, bat kaip pons ėmė raganą, tai ji visus vaikus pagadino, ir išlėkė visi juodvarniais!

Mergelė išgirdo dvariškių kalbą ir ėmė taisyti eiti savo brolių ieškoti. Pasisiūdė dvylika marškinių, dvylika kelnų, dvylika paklodžių, užvalkstė dvylika priegalvių ir išėjo, susirišusi visus tuos daiktus **ryšelyje**. Ėjo ėjo per laukus, per miškus, niekur nieko neužaina. Ką sutinka, to klausia, nieks jai apie brolius, juodvarniais lakstančius, niekur nieko nepasako.

Beeidama per didelę girią, užėjo **atsiskyrėlį**. Pas tą jėjus, klausia, ar jis nežinotų, be nesąs matęs kur jos brolių, juodvarniais lakstančių. Atsiskyrėlis jai sako:

– Aš nemačiau, bet aš turiu **valią** ant visų debesų. Pergulėk čia pas mane, tai aš rytoj susišauksiu visus debesius, tai jei bus, tai bus matę.

Ryto metą atsiskyrėlis sušaukė debesius. Kaip sugulė debesiai apie jo trobelę, taip tamsu paliko, lyg kad juoda naktis būtų. Išėjęs laukan, atsiskyrėlis klausiasi debesų:

– Ar nematėte kur dvylikos brolių, juodvarniais lakiojančių?

Visi atsiskyrėlis niekur nė vienas nėsąs matęs. Debesiai išsiskirstė, nuslankiojo į visus kraštus. Daugiau atsiskyrėlis jai sako:

– Gal jau jų nebėra nė pasaulėje... Bet gal da kur ir yra... Kaip eisi šiandien per girią, tai vakarop rasi mano brolių, taip pat atsiskyrėlių. Jis tur valdžią ant visų vėjų. Jis vėjų paklaus, ar tie nebus kur užpūtę, ar nepasakys.

Ir išėjo mergaitė. Eina eina per girią ir priėjo vakarop kitą atsiskyrėlių. Įėjo ir pas tąjį pasiklausti savo brolių, juodvarniais lakstančių, ar jis nežino, kur jie yra. Tasai sako:

– Aš nieko nežinau, bet čia pernaktį pas mane, aš rytoj rytą susišauksiu visus vėjus, tie jei bus kur, tai bus užėję ir tau pasakys.

Ryto metą susišaukė atsiskyrėlis visus vėjus. Tie supūtė, suūžė, sušniokštė. Visi išklausinėjo, visi atsakė, kad nė vienas nežinąs, nė vienas niekur neužėjęs, nė vienas niekur nematęs. Atsiskyrėlis jai sako:

– Gal nebėra nė pasaulėje, kad nė vienas vėjas niekur nėra užpūtęs, apėjęs. Bet nenustok vilties. Kaip eisi šiandien per mūsų girią, atrasi vakare mūsų trečiąjį brolių, kuris turi valdžią ant visų paukščių. Jei bus kur jie, tai gal koks paukštis bus juos apėjęs.

Ši išėjo, vėl ėjo per visą dieną ir apie vakarą rado trečiąjį atsiskyrėlių. Tas jai taip pasakė:

– Pernaktį pas mane per naktį, aš rytoj sušauksiu visus paukščius – jie, jei bus koks kur apėjęs, tai tau pasakys.

Ryto metą atsiskyrėlis sušaukė visus paukščius. Tai kad prilėkė didelių, mažų, visokių! Išėjo atsiskyrėlis, klausinėja visų. Tie visi atsiskyrėlis nė vienas niekur nematęs, ir gana. Atsiskyrėlis **pulkų** pulkus atleido, ir visi išsiskirstė.

Šit ant galo pagalios, kur buvęs, kur nebuvo, atleikia **šlubas** erelis. Atsiskyrėlis ant to sušuko:

– Kodėl tu nesiskubinai, ko **gaišai**?

Erelis atsakė:

– Man koją **šaulys** peršovė, labai skauda, sergu, negalėjau greitai atlekti.

Daugiau atsiskyrėlis klausia erelio:

– Ar nėsi matęs kur dvylikos brolių, juodvarniais lakstančių?

Erelis atsakė:

– Mačiau ir žinau. Jie per dienas juodvarniais lakioja, o ant nakties žmonėmis kalne gyvena.

Daugiau atsiskyrėlis davė tai mergelei dvylika **smaigtelių** ir įsakė, kad kaip lips į tą kalną, tai kad vis įsismaigydama užsistotų ir vėl iš apačios trauktų, o į viršų smeigtų. Tik tai, sako, turinti saugot, kad nė vienas jai iš rankų neiškristų: jei nors vienas iškris, tai ir nebegalės ant kalno užlipti. O ereliui prisakė:

– Tu žiūrėk, kad ji nenukristų ir neužsimuštų!

Ir išėjo mergelė su ereliu, **paplasta** lekiančiu. Nuėjo prie kalno. Tas kalnas buvo teip aukštas, net už debesius aukštesnis. Ir ėmė mergelė savo medelius smaigyti į kalną ir lipti aukštyn. Ji ten smaigė smaigė, kaišiojo kaišiojo, gal kokį **pusvarstį** nusmaigė ir būtų užlipus, tik vienas smaigtelis iškrito. Bežiūrėdama į krintantį medelį, ėmė ir pati kristi. Erelis, tupėdamas pakalnėje, pamatė ją bekrintančią – tuoj pakilo nuo žemės, pakapt su sveikąja koja jai už ryšelio, vis aukštyn, aukštyn – užnešė labai aukštai už debesų, pas didelį **urvą**. Užnešė ir paleido, sako:

– Šitai tas urvas, į kurį jie vakare parlėkė sulenda. Tai tu čia įėjus rasi jų dvylika lovų. Tas apdangstyk paklodėmis, visus priegalvius apvalkstyk užvalkčiais ir padėstyk kiekvienam ant lovų marškinius, kelines. Rasi prie kiekvienos lovos po staliuką, ant staliukų rasi padėta po **kepalėlių** duonos. Nuo tų kepalėlių galėsi po riekelę atsirikus suvalgyti. Rasi dar pas duris mažiausiojo brolio lovele, po taja pasilindus, galėsi pernaktoti.

Erelis, jai viską pasakęs, nulėkė sau, o ji ir įlindo į urvą. Tenai rado viską teip, kaip išpasakojęs buvo erelis. Aptaisė lovas, apdangstė paklodėmis, apvalkstė priegalvius užvalkčiais, padėstė kiekvienam ant jų lovų kelines ir marškinius, pavalgė nuo kiekvieno kepalėlio atsirikdama po riekelę ir, pasilindusi po mažojo brolio lova, atsigulė.

<...>

Iš Jono Basanavičius kn. „Lietuviškos pasakos įvairios“ (2 t.)

1. Perskaitykite lietuvių liaudies pasakos ištrauką „Apie dvylika brolių, juodvarniais lakstančių“. Raštu atsakykite į klausimus.

1. Įvardykite pagrindinius pasakos „Apie dvylika brolių, juodvarniais lakstančių“ veikėjus.
2. Įvardykite skaitytos ištraukos problemas.
3. Kaip jos sprendžiamos?
4. Charakterizuokite tėvą, dukrą ir pamotę.
5. Įvardykite stebuklus, kurie vyksta skaitytoje pasakos ištraukoje.
6. Kokie skaičiai minimi skaitytoje ištraukoje. Įvardykite juos.
7. Tekste rašoma: „Po vestuvių, kaip parvažiavo dvaran, uosto – **šmurkš šmurkš**.“ Parašykite, kokį žodį šiame sakinyje pasakotojas pakeitė žodžiu *šmurkš*.
8. Iš kur mergaitė sužino apie savo brolius?
9. Ką daro mergaitė, sužinojusi apie savo brolius?
10. Ką bekeldama sutinka mergaitė?
11. Raskite ir tekste pabraukite atsiskyrėlio ir erelio pokalbį, kuriame paaiškėja, kur rasti mergaitės brolius.
12. Kokius išbandymus turi įveikti mergaitė?

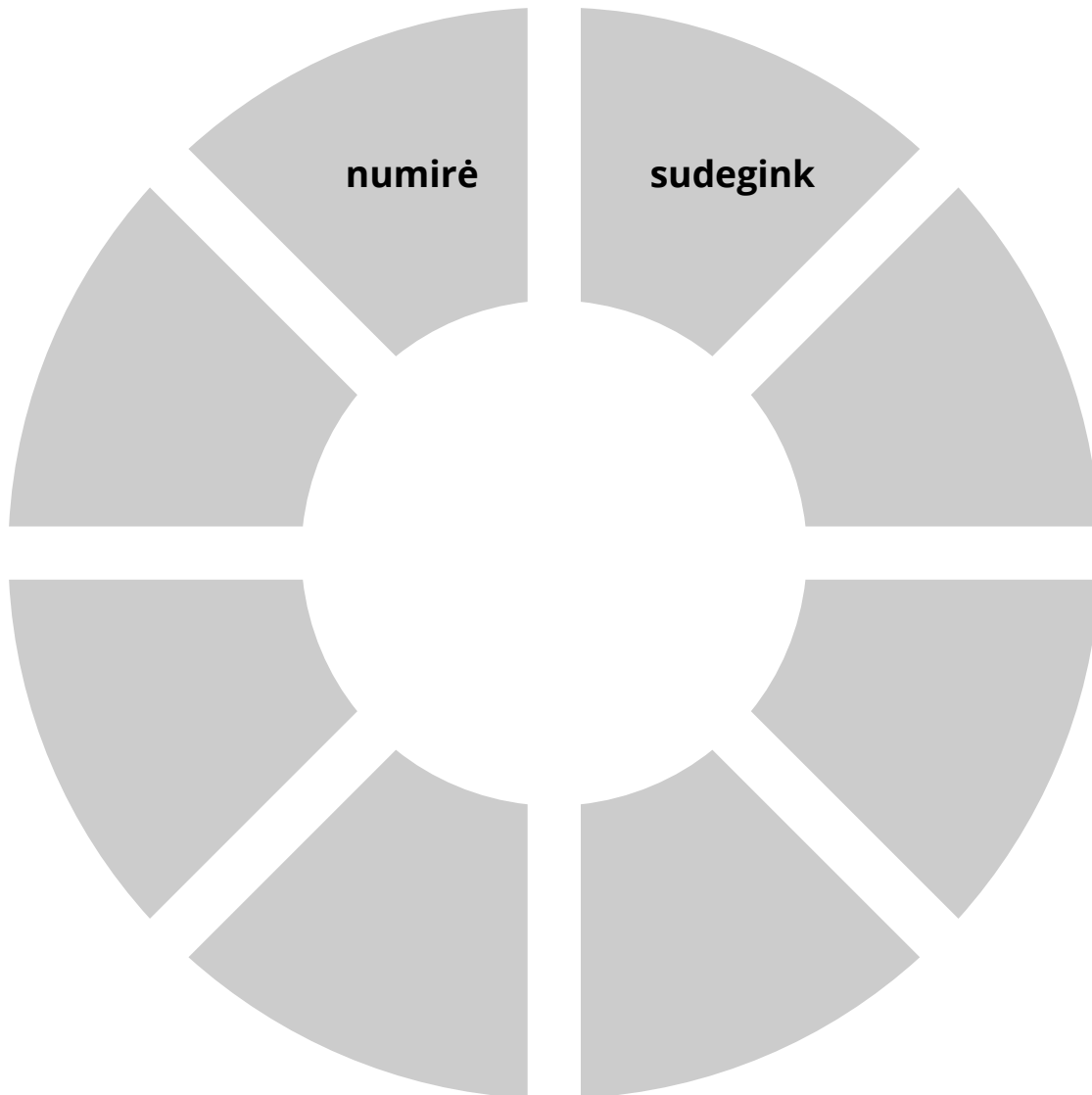
5.1 Lietuvių liaudies pasaka „Apie dvylika brolių, juodvarniais lakstančių“

4. Išrašykite visus pasakos personažus, kurie dalyvauja skaitytos pasakos dialoguose. Nepamirškite įtraukti pasakotojo. Šalia parašykite to klasės draugo vardą, kuris atliks personažo vaidmenį.



5.1 Lietuvių liaudies pasaka „Apie dvylika brolių, juodvarniais lakstančių“

5. Pažiūrėkite į žemiau pateiktą schemą ir užrašykite 6 veiksmažodžius, geriausiai apibūdinančius pasakos veiksmą. Veiksmažodžius rašykite tokia forma, kokia jie pavartoti tekste.



6. Kartu su mokytoju aptarkite skaitytos ištraukos siūžetą. Sudarykite pasakojimo planą. Pasekite skaitytą ištrauką klasės draugams.



